

Eğitimde Coğrafya Okuryazarlığı - II

Editör: Ramazan SEVER

Editör: Prof. Dr. Ramazan SEVER

EĞİTİMDE COĞRAFYA OKURYAZARLIĞI - II

ISBN 978-625-8325-99-7

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2022, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Kasım 2022, Ankara

Yayın-Proje: Ferdi Akkaya

Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Kuyrukcu

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

*Akademik gelişmeme büyük katkı sağlayan başta **Prof. Dr. Hayati DOĞANAY** olmak üzere emeği geçen tüm hocalarıma ithafen...*

ÖN SÖZ

Eğitimde Coğrafya Okuryazarlığı-II planlanan Eğitimde Coğrafya Okuryazarlığı kitap serisinin ikincisidir. Eserin Coğrafya Bölümleri ve Coğrafya Eğitimi Ana Bilim Dalları, Sosyal Bilgiler, Sınıf Öğretmenliği gibi programlar yanında Milli Eğitim Bakanlığında ve Özel okullarda görev yapan coğrafya, sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin de başvuracağı temel kaynak eserlerden biri olacağı umut edilmektedir. Ayrıca yaşadığı dünya ve çevresine ilgi ve merak duyan her kesimden okuyucunun rahatlıkla yararlanacağı bir kitap olacağı ümidini de taşımaktayız.

Dönemler içinde farklı paradigmalardan etkilenmiş olan coğrafya disiplini her alanda görülen değişim ve dönüşümlerden etkilenerek dijital coğrafyaya kadar ilerlemiştir. Bugün dijital haritaların üretimi, mekânsal veri setlerinin oluşturulması, Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS), Uzaktan Algılama (UA), Küresel Konumlandırma Sistemi (KKS), Dijital Yükseklik Modelleri, simülasyonlar, coğrafi etiketleme ve coğrafi kodlama teknolojisi, mekânsal istatistik vb gibi yeni teknik ve teknolojilerin kullanımı ile coğrafya disiplinin önemi daha da artırmıştır. Coğrafyaya hangi paradigma (determinist, possibilist) veya hangi araştırma yaklaşımıyla (bütüncül veya indirgemeli) ya da nasıl bir perspektif (mekânsal, ekolojik, tarih, ekonomi vb gibi) ile bakarsanız bakın coğrafi bilginin insana verdiği güven duygusu ve heyecan asla tükenmeyecektir. Zaman ve mekânlar değişse de ilk insanın ortaya çıktığı dönemdeki doğal çevreye olan merak ve keşiflerle yaşanan bu heyecan, coğrafya okuryazarlık becerileri ve yetkinlikleri ile artarak devam edecektir.

Eğitimde Coğrafya Okuryazarlığı-II kitabının; ilk bölümü İdari (Yönetsel) Coğrafya Okuryazarlığı, ikinci bölüm Enerji Okuryazarlığı, üçüncü bölüm Beşeri Afetler Coğrafyası Okuryazarlığı, dördüncü bölüm Küreselleşme Okuryazarlığı-Coğrafya, beşinci bölüm Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Coğrafyası Okuryazarlığı, altıncı bölüm Eğitimde Arazi Okuryazarlığı, yedinci bölüm Toponomi (Yer Adları) Coğrafyası Okuryazarlığı, sekizinci bölüm Harita Okuryazarlığı, dokuzuncu bölüm, Mekânsal Okuryazarlık, onuncu bölüm Tarihi Coğrafya Okuryazarlığı, on birinci bölüm Kültürel Coğrafya Okuryazarlığı, on ikinci bölüm Coğrafya Okuryazarlığında Medya ve İnternet, on üçüncü bölüm Psikocoğrafya Okuryazarlığı, on dördüncü bölüm Etik Okuryazarlığı-Coğrafya, on beşinci bölüm Sağlık Coğrafyası Okuryazarlığı ve on altıncı bölüm Dijital Okuryazarlık ve Coğrafya başlıkları şeklinde belirlenmiştir.

Kitabın vücut bulmasına değerli zamanlarını ayırarak katkı sağlayan, coğrafya okuryazarlığını ve becerileri farklı boyutlarda kaleme aldıkları metinlerle ince-

leyen/tartışan hocalarıma, dostlarıma, arkadaşlarıma ve Başak SEVER'e hassaten şükranlarımı sunarım. Ayrıca kitabın basım sürecinde bizlere göstermiş oldukları yakın ilgi ve destekten dolayı başta Sayın Servet SARIKAYA olmak üzere Pegem Akademi ailesine de teşekkürlerimi sunuyorum. Eğitimde Coğrafya Okuryazarlığı-II eserinin alana katkı sağlaması ve okuyuculara yararlı olması dileklerle.

Prof. Dr. Ramazan SEVER
ORCID No: 0000-0001-6792-6041

Malatya-2022

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editör: Prof. Dr. Ramazan SEVER

1. Bölüm: İdari (Yönetmel) Coğrafya Okuryazarlığı

Dr. Öğr. Üyesi Hulusi KARAGEL, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-5758-8154

2. Bölüm: Enerji Okuryazarlığı-Coğrafya

Dr. Öğr. Üyesi Fatih AYHAN, Afyon Kocatepe Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0922-6586
Prof. Dr. Mesut DOĞAN, İstanbul Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-6879-1361

3. Bölüm: Beşeri Afetler Coğrafyası Okuryazarlığı

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe AKKURT ÇAĞLAR, Gaziosmanpaşa Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-5424-6802

4. Bölüm: Küreselleşme Okuryazarlığı-Coğrafya

Prof. Dr. Bilgin Ünal İBRET, Kastamonu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-9105-7595
Arş. Gör. Dr. Ayşegül PEHLİVAN YILMAZ, Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0271-4520
Onur YILMAZ, Kastamonu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-1650-2956

5. Bölüm: Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Coğrafyası Okuryazarlığı

Prof. Dr. Hilmi DEMİRKAYA, Akdeniz Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4456-580X
Arş. Gör. Ülkü Tuğçe ÇAL PEKTAŞ, Akdeniz Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-2902-8229

6. Bölüm: Eğitimde Arazi Okuryazarlığı

Doç. Dr. Neşe DUMAN, Çankırı Karatekin Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-5398-8388
Prof. Dr. Ayşegül ŞEYİHOĞLU, Trabzon Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-8143-3753

7. Bölüm: Toponomi (Yer Adları) Coğrafyası Okuryazarlığı

Doç. Dr. Eylül KARAGEL, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-4754-477X

8. Bölüm: Harita Okuryazarlığı

Doç. Dr. Cennet ŞANLI, Pamukkale Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-3285-0950

9. Bölüm: Mekânsal Okuryazarlık

Dr. Öğr. Üyesi Salih YILDIRIM, Marmara Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-4952-3788

10. Bölüm: Kültürel Coğrafya Okuryazarlığı

Dr. Arzu ERSÖZ TÜĞEN, MEB
ORCID No: 0000-0003-3009-5488

11. Bölüm: Coğrafya Okuryazarlığında Medya ve İnternet

Doç. Dr. İhsan ÜNLÜ, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-2769-8966
Arş. Gör. Muhammed ÖZDEN, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-6764-7560

12. Bölüm: Psikocoğrafya Okuryazarlığı

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GİRGİN, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
ORCID No: 0000 0002 5265 831X

13. Bölüm: Etik Okuryazarlığı-Coğrafya

Doç. Dr. Taner ÇİFCİ, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
ORCID No: 000-0002-2057-7136
Bilim Uzm. Adem YÜCEL, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0374-995X

14. Bölüm: Sağlık Coğrafyası Okuryazarlığı

Prof. Dr. İlhan TURAN, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-5690-8550
Prof. Dr. Selami YANGIN, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-7387-912X

15. Bölüm: Dijital Okuryazarlık ve Coğrafya

Prof. Dr. Ebru GENÇTÜRK GÜVEN, Trabzon Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4606-6449
Arş. Gör. Saliha CEVHER, Trabzon Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-7532-550X

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iv
Bölümler ve Yazarları.....	vii

1. BÖLÜM

İDARİ (YÖNETSEL) COĞRAFYA OKURYAZARLIĞI

Giriş.....	2
İdari (YönetSEL) Coğrafyanın Kavramsal ve Kuramsal Boyutları	3
İdari Coğrafya Okuryazarlığı ve Başlıca Sorunlar	6
Eğitim ve Öğretim Programlarında İdari Coğrafya Okuryazarlığı	11
İdari Coğrafya Okuryazarlık Beceri ve Yetkinlikleri	25
İdari Coğrafya Okuryazarlık Becerilerinin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi	29
Sonuç.....	30
Kaynakça.....	31

2. BÖLÜM

ENERJİ OKURYAZARLIĞI-COĞRAFYA

Giriş.....	36
Enerji Okuryazarlığının Tanımı, Konuları ve Önemi	38
Enerji Okuryazarlığı ile İlgili Uluslararası Araştırmalar	40
Enerji Okuryazarlığı ve Sürdürülebilirlik Okuryazarlığı ile İlgili Ulusal Araştırmalar	41
Enerji Okuryazarlığının Kavramsal Boyutları.....	42
Enerji Okuryazarlığının Bileşenleri	44
Enerji Okuryazarlığının Becerileri (Enerji Okuryazarı Olan Bireylerin Özellikleri, Becerileri ve Yeterlilikleri)	47
Enerji Okuryazarlığı Becerisinin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi	51
Sonuç.....	52
Kaynakça.....	53

3. BÖLÜM

BEŞERİ AFETLER COĞRAFYASI OKURYAZARLIĞI

Giriş.....	56
Beşeri Afet Coğrafyası Okuryazarlığının Tanımı ve Önemi	58
Beşeri Afet Coğrafyası Okuryazarlığı ile İlgili Uluslararası Araştırmalar	63
Beşeri Afet Coğrafyası Okuryazarlığı ile İlgili Ulusal Araştırmalar	65
Beşeri Afet Coğrafyası Okuryazarlığının Kavramsal Boyutları	66
Beşeri Afet Coğrafyası Okuryazarlığının Bileşenleri.....	67

Beşeri Afet Coğrafyası Okuryazarlığının Becerileri	72
Beşeri Afet Coğrafyası Okuryazarlığının Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi.....	74
Sonuç.....	78
Kaynakça.....	79

4. BÖLÜM

KÜRESELLEŞME OKURYAZARLIĞI-COĞRAFYA

Giriş.....	86
21. Yüzyıl Becerileri ve Yeterlikleri ile Küresel Okuryazarlık.....	87
Küresel Okuryazarlık ve Bileşenleri.....	91
Küresel Okuryazarlık ile İlgili Ulusal ve Uluslararası Araştırmalar	96
Küresel Okuryazarlık Eğitimi	100
İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Küresel Okuryazarlık Eğitimi.....	102
Ortaöğretim Coğrafya Dersi Bağlamında Küresel Okuryazarlık Eğitimi.....	105
Sonuç.....	107
Kaynakça.....	108

5. BÖLÜM

SİYASET VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER COĞRAFYASI OKURYAZARLIĞI

Giriş	114
Siyasi Coğrafya ve Jeopolitik.....	114
Siyasi Okuryazarlık Nedir?.....	116
Siyasi İlgi ve Katılım.....	117
Siyaset Okuryazarlığının Bileşenleri	120
Siyaset Okuryazarlığı Eğitimi	121
Uluslararası İlişkiler	124
Jeopolitik Okuryazarlığı	127
Uluslararası Araştırmalar	129
Ulusal Araştırmalar.....	131
Sonuç.....	132
Kaynakça.....	132

6. BÖLÜM

EĞİTİMDE ARAZİ OKURYAZARLIĞI

Giriş.....	138
Arazi Çalışmalarının Önemi ve Düzeyi.....	139
Arazi Okuryazarlığının Öğretimi ve Hedefleri	141

Hazırlık ve Bilgilendirme (Brifing).....	142
Arazi Gezisine Katılma ve Sonuçların İşlenmesi/Yorumlanması	142
Öğrenci Sunumları/Geri Bildirimler	143
Değerlendirme	143
Kaynakça.....	153

7. BÖLÜM

TOPONOMİ (YER ADLARI) COĞRAFYASI OKURYAZARLIĞI

Giriş.....	156
Toponomi (Yer Adları) Coğrafyasının Kavramsal ve Kuramsal Boyutları	157
Toponomi (Yer Adları) Coğrafyasının Konusu ve Önemi.....	160
Dünyada ve Türkiye'de Toponomi Coğrafyası Araştırmaları.....	167
Toponomi (Yer Adları) Coğrafyası Okuryazarlığı ve Başlıca Sorunlar.....	171
Eğitim ve Öğretim Programlarında Toponomi (Yer Adları) Coğrafyası Okuryazarlığı	178
Toponomi Coğrafyası Okuryazarlık Becerileri, Yeterlilikler, Ölçme ve Değerlendirme.....	184
Sonuç.....	186
Kaynakça.....	187

8. BÖLÜM

HARİTA OKURYAZARLIĞI

Giriş.....	192
Haritacılık Tarihi	192
Haritaların Sınıflandırılması	195
Harita Unsurları.....	199
Harita Okuryazarlığı	200
Alanyazındaki Çalışmalar	206
Harita Okuryazarlığının Ulusal Öğretim Programı ve Ders Kitaplarındaki Yeri.....	210
Harita Okuryazarlığında Ölçme-Değerlendirme Çalışmaları.....	217
Sonuç.....	224
Kaynakça.....	226

9. BÖLÜM

MEKÂNSAL OKURYAZARLIK

Giriş.....	232
Mekânsal Kavramlar	234
Mekânsal Düşünme	238

Mekânsal Teknolojiler ve CBS	239
Mekânsal Vatandaşlık ve Toplumsal Katılımcı CBS	241
Sonuç.....	244
Kaynakça.....	245

10. BÖLÜM KÜLTÜREL COĞRAFYA OKURYAZARLIĞI

Giriş.....	250
Kültürün Tanımı, Tarihçesi ve Kapsamı.....	251
Kültürel Coğrafya Okuryazarlığının Tanımı ve Kapsamı	255
Kültürel Yayılma	256
Kültürel Ekoloji.....	256
Kültürel Bütünleşme	258
Kültürel Coğrafi Görünüş	259
Kültürel Coğrafi Geçmiş	261
Kültür Bölgeleri	261
Kültürel Coğrafya ile İlgili Uluslararası Çalışmalar	262
Kültürel Coğrafya ile İlgili Ulusal Çalışmalar.....	268
Kültürel Coğrafyanın Öğretim Programlarındaki Yeri.....	270
Kültürel Coğrafya ile İlgili Ölçme ve Değerlendirme.....	273
Sonuç.....	274
Kaynakça.....	275

11. BÖLÜM COĞRAFYA OKURYAZARLIĞINDA MEDYA VE İNTERNET

Giriş.....	280
Coğrafya Okuryazarlığında Medya	282
Coğrafya Okuryazarlığında Medya Araçları	283
Coğrafya Okuryazarlığında Sosyal Medya.....	285
Coğrafya Okuryazarlığında İnternet	288
Coğrafya Okuryazarlığında İnternet Araçları	289
Google Earth.....	289
Google Sky	289
Google Earth Pro.....	290
Google Maps.....	290
Yandex Maps.....	290
ArcView GIS	290
MapInfo Pro.....	290

Sonuç.....	292
Kaynakça.....	293

12. BÖLÜM PSİKOCOĞRAFYA OKURYAZARLIĞI

Giriş	296
Psikocoğrafya Okuryazarlığının Konuları, Tanımı ve Önemi	301
Psikocoğrafya Okuryazarlığı Konusunda Yapılan Çalışmalar.....	303
Psikocoğrafya Okuryazarlığının Kavramsal Boyutları.....	306
Psikocoğrafya Okuryazarlığının Bileşenleri	311
Psikocoğrafya Okuryazarlığının Standartları.....	313
Psikocoğrafya Okuryazarlığı Öğretimi	315
Psikocoğrafya Okuryazarlığıyla İlgili Örnek Etkinlikler.....	318
Psikocoğrafya Okuryazarlığında Ölçme ve Değerlendirme	322
Sonuç	322
Kaynakça.....	323

13. BÖLÜM ETİK OKURYAZARLIĞI-COĞRAFYA

Giriş.....	328
Etik Okuryazarlığı.....	329
Etik ve Coğrafya	331
Mekân Etiği	332
Çevre Etiği.....	333
İklim Etiği.....	336
Mesleki Etik.....	338
Sonuç.....	339
Kaynakça.....	340

14. BÖLÜM SAĞLIK COĞRAFYASI OKURYAZARLIĞI

Giriş.....	344
Sağlık Coğrafyası Okuryazarlığının Tanımı, Konuları ve Önemi.....	348
Sağlık Coğrafyası Okuryazarlığının Tanımı	348
Sağlık Coğrafyası Okuryazarlığı Konuları	352
Sağlık Coğrafyası Okuryazarlığının Önemi	353
Sağlık Coğrafyası Okuryazarlığının Sınıflandırılması.....	356
Sağlık Coğrafyası Okuryazarlığı Düzeyini Etkileyen Faktörler	358
Sağlık Coğrafyası Okuryazarlığı ile İlgili Ulusal Araştırmalar.....	359

Sağlık Coğrafyası Okuryazarlığı ile İlgili Uluslararası Araştırmalar	361
Sağlık Coğrafyası Okuryazarlığının Kavramsal Boyutları	362
Sağlık Coğrafyası Okuryazarlığının Bileşenleri	364
Sağlık Coğrafyası Okuryazarlığı Becerileri	365
Sağlık Coğrafyası Okuryazarlığının Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi	366
Sonuç.....	367
Kaynakça.....	368

15. BÖLÜM

DİJİTAL OKURYAZARLIK VE COĞRAFYA

Giriş.....	376
Dijital Okuryazarlığın Tanımı ve Önemi	378
Dijital Okuryazarlığın Kavramsal Boyutu.....	380
Dijital Okuryazarlığın Bileşenleri	383
Dijital Okuryazarlık Becerileri	387
Coğrafya ve Dijital Teknolojiler	388
Dijital Coğrafya Okuryazarlığı	391
Kaynakça.....	394
Editör ve Yazarlar Hakkında	399

1. BÖLÜM

İDARİ (YÖNETSEL) COĞRAFYA OKURYAZARLIĞI

Dr. Öğr. Üyesi Hulusi KARAGEL, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-5758-8154

1. Giriş
  2. İdari (YönetSEL) Coğrafyanın Kavramsal ve Kuramsal Boyutları
  3. İdari Coğrafya Okuryazarlığı ve Başlıca Sorunlar
  4. Eğitim ve Öğretim Programlarında İdari Coğrafya Okuryazarlığı
  5. İdari Coğrafya Okuryazarlık Beceri ve Yetkinlikleri
  6. İdari Coğrafya Okuryazarlık Becerilerinin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi
- Sonuç
- Kaynakça

“Coğrafyayı ve coğrafyasını iyi bilen bir millet, şüphesiz ondan faydalanmasını ve onu korumasını da bilir” (Mustafa Kemal ATATÜRK).